

8 LITTERATUR.

Freja n:o 51 och 52 I. och 5. VII 1842

I. OM STRAUSSISKA MYTHBILDNINGEN, THEOLOGISK GRANSKNING AF J. MÜLLER, MED FÖRETAL AF C. E. FAHLCRANTZ.

II. TVENNE SKRIFTER AF D:R C. ULLMANN, ÖFVERSÄTTNING OCH SAMMANDRAG JEMTE FÖRETAL AF C. E. FAHLCRANTZ.

10 Vi hafva gjort oss till pligt att efterhand anmäla motskrifterna mot Strauss, för att så mycket på oss beror underhålla det en gång väckta intresset för de djupa frågor, hvilka genom Straussiska bokens uppträdande blifvit bragta till tals – skulle också denna vår goda ifver ådraga oss ytterligare moraliska bannlysningar i den erkebiskopliga tidningen och från herrar teologer *ex professo*.

20 Af här anförda skrifter utmärker sig N:o I både för dess allvarligt vettenskapliga hållning och klara bevisning. Den är dock helt och hållet af polemisk art; och om den visar någon skefhet hos den Straussiska kritiken i förhållande till det begrepp om myth, äfven Strauss sjelf uppställt, så lemnar den å andra sidan Evangeliernas disharmoni, hvilken förf. erkänner, läran om underverken och Kristi gudomsnatur helt och hållet outvecklade.

30 Vi hafva redan yttrat vår öfvertygelse om kristendomens och den kristna trons oberoende af så väl den Straussiska kritiken som hvarje annan kritik, och anse den förras förtjenst förnämligast bestå just uti de skarpa slag, den gifvit all kritik öfverhufvud, som uppträder med anspråk att utgöra en grundval för den religiösa tron. Äfven närvarande skrift, som i allmänhet söker visa obehörigheten af den Straussiska kritikens ståndpunkt, kan till följd af sakens natur positivt blott yrka, att nya testamentets författare trott, hvad de berättat om öfvernaturliga tilldragelser. Men frågan gäller icke deras tro utan vår. Äfven
40 helgonlegender¹ från en vida sednare tid hafva blifvit trodde och berättade af troende. Vi protestanter tro icke på dem, emedan de icke äga något inre vittnesbörd för sin sanning. Annorlunda förhåller det sig med skriftens läror, hvilka i och för sig, utan afseende på historiens vittnesbörd, göra anspråk på erkännande. Ty den religiösa tron är lika mycket apriorisk, vittnar lika mycket för sig sjelf, som vetandet. Härtill vilja likväl våra teologer neka, tvertemot församlingens erfarenhet. Hos den troende är tron andens inre vittnesbörd, som endast för den troende gäller. Men teologen, som sjelf förlorat tron, eller som finner, att den såsom sådan förkastar all vettenskaplig bevisning, vill likväl på
50 en gång vara vettenskapsman och troende. Hans tro blir derföre auktoritetstro och hans bevisning de yttre sinnenas, den historiska sannolikhetens. Skulle han söka någon annan vettenskaplig bevisning, den, som fordrar, att läran sjelf skall bevisa sin sanning, så vore han inne i filosofien; och der är det våra teologer icke godt att vara.

Uti N:o 2 medgifves väl af Ullmann kritikens otillräcklighet såsom bevisande i religionsmål. Men här tillägges spekulationen samma oförmåga. Det är endast tron, som kan fullt fatta så väl religionshistoriens som sjelfva lärornas sanning (se sid. 41). Man finner lätt, att här således icke kan vara fråga om någon vettenskaplig åsigt eller bevisning, ehuru mycket förf. än bråkar att få in något sådant. För att trösta sig sjelf med tron, att den funnes, gör han betydliga koncessioner åt den kritiska scepticismen, t. ex. i det han erkänner sagoelementer uti

¹ Det förefaller oss förunderligt, att förf. helt och hållet glömt dessa och i stället uppehållit sig vid medeltidens poetiska sagocykler.

Evangelierna. Dervid uppställer han en allmän regel för beskaffenheten af det, som icke får afprutas; men det förstås, att dennas gilltighet endast kommer att bero på hvars och ens subjektiva tycke. Med rätta vänder sig U. mot Strauss' menklighetsbegrepp, som endast fattar menkligheten såsom abstrakt väsende, såsom med sig identisk allmänhet. Men då U. i stället vill se menkligheten förverkligad blott i en enda individ¹, så är det oegentligt att ännu kalla de öfriga för *menniskor*. Den sanna konsekvensen är, att idén måste vara verklig i hvarje sin uppenbarelse, d. ä. att hvarje sjelfmedvetande är ande, hvarje 10
människa människa. För reflexionen finnas här olikheter och ofullkomligheter i mängd, men inför Gud, d. ä. i sanningens rike, äro alla människor lika. Undren förklarar U. genom en förutbestämd harmoni mellan andens och naturens riken, så att äfven undantagen från de allmänna naturlagarna skola äga sammanhang af orsak och verkan. Att detta förklaringsätt skulle i det minsta skilja sig från det, som gör undren till naturliga, ehuru för oss obegripliga tilldragelser – detta är en tom inbillning.

Af allt detta inses, att dessa U:s skrifter icke hafva sitt förnämsta värde såsom vettenskapliga, ehuru den första af dem äfven innehåller 20
mången tänkvärd anmärkning mot Strauss kritiska förfarande. Deremot äro de genom sitt sköna och varma föredrag² mera egnade till uppbyggelseskrifter för de bildade. Ty ehuru den tro, som inga tvifvelsmål har att bekämpa, är den bästa, så är äfven den, som utstakar för det tviflande förnuftet vissa gränсор, bättre än ingen öfvertygelse, än likgilltighet eller absolut nihilism. Att gränсорna måste blifva godtyckliga betyder intet, så länge utstakaren endast vill genom dem binda sig sjelf. Göra de deremot anspråk på vettenskaplig allmängiltighet, så måste de förkastas.

En särskild märkvärdighet äga ifrågavarande öfversättningar derigenom, att de framtråda under teologiska fakultetens i Upsala auspicier. Ty det är ju professorn i dogmatiken vid Sveriges första universitet, som ur sitt eget lärdomsförråd bekostat företalen. Hvar och en måste erkänna, att det är ganska snällt af teologie-professorerne att göra så vackra och oklanderliga öfversättningar från Tyskan, isynnerhet som man, om de beskedligt dermed fortsätta, småningom kanske kan gissa sig till deras egna dogmatiska åsigter. Något ditåt kan väl också uppletas uti företalet N:o 2; ehuru äfven här hufvudsaken är moralisk smutskastning på Strauss' person, föraktliga uttryck om hans vettenskaplighet samt båla försäkningar, att vederläggandet af hans 40
läror är en småsak – ehuru Hr Prof. Fahlcrantz icke synes bry sig om att göra det aldraminsta af detta lilla. Nu kan väl Strauss sätta hela det lärda Tysklands omdöme (om man undantager Hengstenberg, Tholuck, Leo, hvilka allaredan dömt honom till helfvetets eld) mot Hr Fahlcrantz; men denne kan också försäkra, att ingen bra karl »kan» hysa aktning för Strauss' moraliska människa. Ty så säger Hr F. med afseende på Ullman, hvilken likasom Müller erkänner icke mindre Strauss' lärdom och skarpsinne, än hans redliga ifver för sanningen. Men först i företalet N:o 1 (som sednare framtrådt) förklarar Hr F. honom kort och godt för en bof, hufvudsakligen af det skäl, att han, om detta icke sker, vinner för stort förtroende hos allmänheten. 50

¹ I första afhandlingen (sid. 53) talar han blott om ett *högsta* förverkligande; i den andra om *en enda* personlighet (sid. 79).

² Den sednare afhandlingen har genom öfversättarens förkortningar förlorat mycket af dessa egenskaper.

Läsaren förvånas. Men här finnes ingen annan anledning till förvåning än den djerfhet, för att icke säga ädla oblyghet, hvarmed Hr Professorns påstående uppträder. Han fordrar helt simpelt »aktning för sitt utsägende af denna dom, då detta sker af den grund, att han tror den Straussiska autoriteten äga en för mängden vida verksamare kraft än sjelfva vettenskaplighetens sken.» Och domen lyder: »att den lära måste vara falsk, som på förkunnarens själ icke verkar förädlande, »men som af honom drifves med köld, med hån, med oredlighet, med förhärdelse mot sanningen.» Hvarje hederligt och billigt tänkande man fordrar bevis. De fordras så mycket mera, som både Ullman och Müller äro af motsatt mening, samt då Hr Professorn egenmäktigt *uteslutit* flera uttryck af denna syftning hos Ullman. Hr Professorn försäkrar: »ingenting vore lättare, men äfven ingenting mindre angenämt, än att framlägga vidlyftiga dokumenter för dessa anklagelser mot Strauss»; men han låter dessa dokumenter fara – troligen emedan deras framläggande blefve så oangenämt. Huru litet nödiga han anser bevis för en så ringa ting, som att förklara en menniska för en nedrig bedragare, finnes deraf, att han, kanske för att äfven få öfversätta i företalet, uttryckligen ber om tillåtelse »att anföra några ord af en man, hvars öfverlägsna lärdom och snille (!) af alla partier lika måste erkännas.» Den *snillrike* mannen, Hr Professorns non plus ultra af lärdom, är – Tholuck.

(n:o 52)

Må man genomgå hvad Hr Fahlcrantz här citerat, för att sedan afgöra, om Tholuck, Strauss eller Professorn sjelf bör finna sig träffad. Här säges: »Strauss kan ej neka, att liberalism, rationalism, pantheism, antihistoricism äro livsvillkoren för hans kyrkas grundläggning» – alltså – – Vidare jemför Strauss vissa teologers dogmatik med en köttkorfsgröt», en sillsallat på vanlig Svenska, talar om Marheineckes »kittel, i hvilken blott skummet af de kokade kyrkolärorna afskummas», kallar Weisse's lära om treenigheten ett marktschreyerskrik¹ – alltså är Strauss icke skarp eller grof, utan »hånande, oredlig, förhärdad mot sanningen.» Hvad göres Professorn mera behof af bevis? Men snillet Tholuck åter han säger bara: »vilka fåglar var det, som församlades kring detta *as* (Strauss' lära)? Alla de, hvilka i tiden hade ingenting att förlora och i evigheten ingenting att vinna» – – »*muvementets folk, framskridandets dagflugor, modets polyper, tidsandans ögon-tjenare, dagens narrar.*» Till dessa höra: »en koalition af *en dufven drägg* från upplysningens tidevarf» – »*affälliga judar*, hvilka i alla tidningar schackra med den liberala *hvitlöken.*» I sådant sällskap, och då Strauss »tillerkänner en Feuerbach, en Frauenstädt, en Daumer, en Michelet &c. apostolatet, så är att befara, det han *en gång skall* bekänna sig till sådana, om hvilka Shakspeare säger: »*det är en förbrytelse, att ens känna dem.*»

Så talar detta snille, utan att Professor Fahlcrantz har det minsta att invända mot hans moralitet, medan sillsallaten och kitteln i Prof:s ögon stämpla Strauss med nedrighet. Ätminstone äro dessa af Tholuck lånade exempel de enda prof Hr Professorn upptäckt, »till följd af *sitt* studium af mannen (Strauss) och hans handlingssätt.» Hvem framstår nu här i det renaste ljus? Strauss, Tholuck eller Professor Fahlcrantz?

Man frågar sig, hvarföre Professorn gjort det långa företalet endast

¹ Det kunde vara Hr Professorn gagneligt att sammanställa dessa anförda yttranden med en mängd kärnutfall af Luther, för att härnäst äga en säkrare måttstock för en skriftställares moralitet.

till en smådeskrift. Skulle han icke kunnat vedervåga någon tillstymmelse till bevis mot Strauss' åsichter samt dervid lemna sin egen och Strauss' moralitet å sido? Eller om han fann sin oförmåga att bevisa, kunde han icke mot Strauss' påståenden sätta några välmentade försäkringar, i hopp att hans egen moralitet skulle gifva dem samma auktoritet, som han med förtrytelse funnit Strauss' skriftställer i äga? Den misströstan om eget anseende, hans anfall mot Strauss' karakter nu röjer, är minst sagdt alltför besynnerlig.

Men läser man företalet N:o 1 till slut, så finner man, att det egentligen är Strauss' »försvarare» i Sverige, som äro afsedde. Hvilka Hr F. härmed menar, kunne vi ej utleta; ty vi hafva ännu icke sett något försvar på Svenska språket för Strauss' åsichter. Ja, icke ens i Tyskland känne vi någon hans lärjunge. Och likväl medges äfven af hans motståndare (t. ex. Ullman), att hans uppträdande är »viktigt genom den rörelse, som det redan föranledt, och genom de verkningar, hvilka det ännu vidare skall frambringa.» Vi hafva redan förklaradt vår åsigt af hans vettenskapliga betydelse vara, att han, genom att i negativ riktning använda alla den moderna kritikens resultater, förstört kritikens anspråk och sålunda vindicerat spekulationen dess rätt i fråga om det öfversinnligas sanning; hvarigenom vi å andra sidan icke förnekat tron dess helgande och saliggörande kraft. Strauss' positiva läror hafva vi aldrig ansett profhaltiga. Men hans naturalism måste nedslås på spekulationsens fält, icke på kritikens. I Tyskland, der filosofien aktas och äras, hafva derföre dessa läror ingenstädes vunnit anhang. Men der har också striden öfvergått från kritiken till filosofien. Prof. Fahlcrantz synes nu i bådas uppskattning gå långt bakom Ullman och anse frågan lättast vara afgjord, om man förklarar Strauss för ett okunnigt dumhufvud och dertill för en nedrig människa. För Strauss kan detta Hr Professorns åflande vara temligen likgilltigt. Ty utan att derföre nedsätta Hr Professorn, torde man få antaga, att Strauss dokumenterat sin moralitet fullkomligt så väl som Hr Professorn, och sin vettenskaplighet ett godt stycke bättre. Men sin afsigt att nedsmutsa hvarje Svensk författare, som han behagar förklara för Straussian, kunde Hr Professorn möjligen vinna, om ej derföre i tid sättes en tillbörlig gräns.

I afseende å öfversättningen tillägga vi blott, att Hr Professorn, ehuru öfversättare från Tyskan, synes förstå språket på sitt egna sätt, då han med Tholuck räknar Weisse till den Straussiska församlingen, till »medlemmarne i den nya församlingen.» Att Weisse öfver ett decennium predikat, huru högt han står öfver Hegelianismen, och sökt bygga ett nytt, ganska rättroget system på dess förmenta ruiner, derom hade Hr Professorn kunnat vinna upplysning på samma sida hos Strauss, hvarifrån Tholuck tagit sin citation. Också kunne vi ej annat än varna Hr Professorn för de mot symbola stridande villomeningar, han gifvit sig att öfversätta och förorda. Ty Ullman antager ju sagor i Evangelierna, säger att i berättelsen om Jesu lefverne många drag finnas, som ej motsvara verkligheten, att hans yttranden äro orätt återgifna, o. s. v., och äfven Müller ger ju bibelns inspiration helt och hållet på båten. Också lärer denne uttryckligt, »att den tradition, som bildar grundvalen för våra synoptiska evangelier, i framställningen blifvit partiellt *grumlad*; att äfven de åsyna vittnens minne, på hvilka isynnerhet Lucas beropar sig, under tidens lopp blifvit i vissa punkter *mindre säkert*; att sjelfva Johannis evangelium bär många spår af detta en längre tidrymnds *fördunklande inflytelse* på dess författares minne» – »att i denna *ofullkomliga säkerhet rörande allt enskilt i de evangeliska berättelserna* ligger en hård anstöt för tron och den på denna hvilande

teologien.» Men allt detta är mäktigt farligt, om konsistorier och allmänna åklagare lägga sig deri; hvilket väl icke lär kunna undvikas. Emedlertid kan Hr Professorn vara säker, att i oss äga en nitisk försvarare, så snart det åter gäller den vettenskapliga forskningens frihet. Skulle vi deremot vilja betala Professor Fahlcrantz med det mynt, hvilket han sjelf så frikostigt utdelar, så kunde vi säga: att Hr Professorn på det mest hycklande och jesuitiska sätt sökt skaffa dessa Ullmans och Müllers kätterska meningar kredit, genom att i företalen till deras skrifter låtsas fara ut mot andra dylika rationalister, t. ex. Strauss, såsom vore hans satser de enda farliga för kyrkan.

F.

9 FRÅGOR TILL DAGLIGT ALLEHANDA.

Freja 53 8. VII 1842

Vi bekänna, att vi af böjelse att icke såra högst ogerna gå Allehanda på lifvet med nedanstående frågor. Men tidpunkten dertill är inne, sedan Allehanda så nyligen genom förkunnandet af en högt placerad embetsmans liberalism visat sig så litet nogräknadt i fråga om dem, det vill ställa i spetsen för frihetens vänner. Vi hafva dertill en desto större anledning, då vi uti Allehandas förord för Hr v. Koch måste finna en nyckel till dess gåtfulla hänvisningar på »en aflägsen framtid.» Vi fråga derföre:

Huru aflägsen anser D. A. den framtid, då verkligen en nationell regering i Sverige står att hoppas?

Anser D. A. denna framtid bero *endast* af Riksens Ständers tillgöranden, eller af någon enskild personlighet och tillfälliga händelser?

Tror D. A. en nationell regering vara ett nödvändigt villkor för framgången af en så genomgripande representationsreform, som den uti det nu hvilande förslaget påyrkade; eller tvertom en nationell regering endast kunna vinnas genom representationsreformen?

D. A. känner våra tankar i dessa ämnen. Finnas icke äfven inom den närvarande representationen fasta och frihetsälskande män nog, för att uti förstärkta Statsutskottet tillvägabringa *en* rösts pluralitet, så är allt tal om folkets missnöje med nuvarande regering fåfängt. Om de deremot finnas, så står det vid en kommande Riksdag i oppositionens makt att tillsätta en nationell regering. Understödes denna af Borgare- och Bondestånden, så kan hvarje motstånd från Adeln och Presterskapets sida mot representationsreformen besegras. Endast i denna ordning är efter vår tanka en representationsreform verkställbar, endast af en riksdagsopposition, som handlar i denna anda, kunna andra resultat än 1840 års Riksdags väntas.

D. A. inser lätt, hvarföre vi ställt dessa frågor till detsamma, likasom det bör finna, att deras besvarande är betydelsefullt för tidningens anseende. Allehanda-redaktionen har försäkrat, att man i tider af politisk söndring bör taga sitt bestämda parti. Men den synes mera ansluta sig till personer än till sak. Vi följa en motsatt regel. Det är derföre vi i en serie af artiklar sökt uppvisa de misstag representationen af 1840 begått, lagt i dagen de egennyttiga planer, genom hvilka ett visst parti tillintetgjorde alla förhoppningar på denna Riksdag, och framhållit de nedslående resultaten af densamma. Vi efterskänka nu D. A. hvarje yttrande öfver det förflutna; men vi fordra ett öppet uttalande af D. A:s öfvertygelse för framtiden. Aftonbladet, hvars